

غار پرو

در کرمانشاه

(۱)

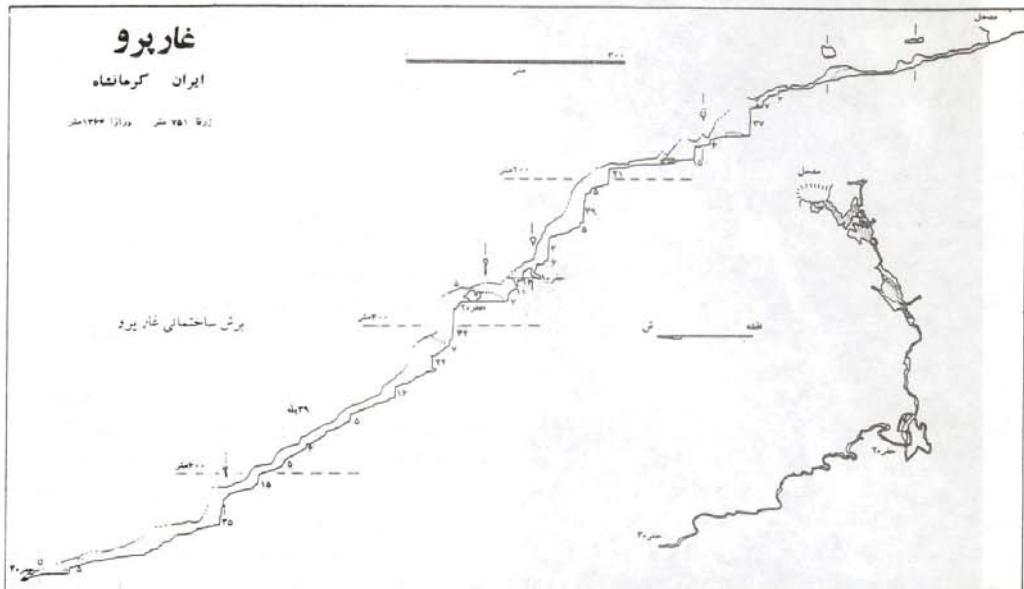
دربارهٔ غار پرو

غار پرو

ایران کوهستانه

ارتفاع ۷۶۱ متر درازا ۱۳۴۰ متر

برش ساختمانی غار پرو

نگاره ۱ - تخته سنگ‌های نا منظم در نزدیکی مدخل غار

است.

بلندترین نقطه ۳۳۵۷ متر ارتفاع دارد و تقریباً با وسعت ۵۰۰ کیلومترمربع در ارتفاع بیش از ۲۴۰۰ متر واقع شده است، عملانه تمام رشته کوه کارستی است و اطراف آن تقریباً بوسیله جلگه‌های آبرفتی با ارتفاع ۱۴۰۰ متر احاطه شده است، حد بین کوههای آهکی و جلگه‌های آبرفتی خیلی مشخص و تند است بهویژه در امتداد کناره‌های غربی و جنوبی رشته کوه.

شبی سطح، در کوههای خیلی تند و کوهها بلند، پر تگاههای نامطبوع و ناگهانی در آن فراوان است و دزه‌های خشک و عمیق به وسیله آهک بریده شده‌اند.

آب و هوای زاگرس قازه‌ای است و در نتیجه اطلاعات آب و هوایی از نواحی کوهستانی آن تقریباً به طور کامل در دست نیست و منابع مورد استفاده تنها آنهاست که در کرمانشاه وجود دارد.

میزان بارندگی سالانه در جلگه‌ها به طور متوسط بیش از ۴۰ میلیمتر است. طی ماههای خود را شهریور در کرمانشاه هیچ بارندگی وجود ندارد. بارندگی بیشتر طی ماههای زمستان صورت می‌گیرد، بهمین صورت تمام بارندگی در کوهها احتمالاً نزدیک به ۸۰ میلیمتر است که قسمت عده آن به صورت برف می‌باشد.

ترکیب عرض جغرافیایی کم و ارتفاع بلند در یک محیط خشک، موجب تغییرات حرارتی بسیار در کرمانشاه می‌گردد. میانگین روزانه حداقل

غار، زیر سیزدهمین گودال، ضخیم بوده و ساختمانهایی که بوجود آورده جالب به نظر می‌آیند.

پانزدهمین گودال، یک دیوار فرورو می‌باشد و در جهت گذرگاه رودخانه‌ای پیش می‌رود بزرگترین گودال غار پرو، گودالی است که پس از حفره ۲ قرار دارد و عمق آن ۴۲ متر است، این گودال در نیمه راه مسیر غار قرار دارد.

دو حفره ۷ متری و ۲۲ متری با شبی زیاد پس از این گودال بزرگ قرار دارند پس از طی مسیرهای پادشاهی از گذرگاهی با گودالهای کوچک فراوان می‌گذریم که این مسیر راه گذرگاه ۳۹ پله‌ای می‌نماید. سپس، از دو گودال ۱۵ و ۲۵ متری عبور می‌کنیم که پس از آن گودالهای کم عمق وجود دارند تا به انتهای غار می‌رسیم.

کارست کوه پرو

کوههای زاگرس که در طول کناره غربی و جنوبی ایران کشیده شده‌اند رشته پیوسته‌ای را با تعداد زیادی قلل از ۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰ متر ارتفاع تشکیل می‌دهند.

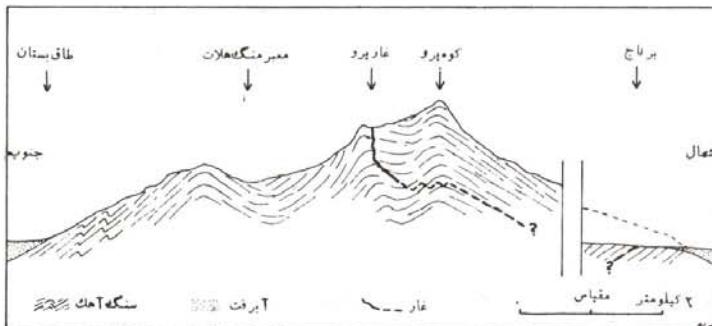
این کوهها از لحاظ ساختمانی، کوههای جوانی هستند که ناهمواری‌های برخسته‌ای را می‌سازند و قسمتی از رشته بزرگ آلب - همایل را تشکیل می‌دهند. در این رشته نیز مانند خیلی از رشته کوههای بزرگ دنیا، سنگ آهک، حداقل نصف اصلی ساختمانی آن می‌باشد.

جزیجزو این ناحیه، درست در شمال خلیج فارس که بخشی از زاگرس است در دو واحد موازی به خوبی مشخص گردیده است. سن این کوهها عموماً دوران سوم است و نتیجه یک دوره از حرکات زمین می‌باشد که هنوز تمام شده است. آنها چیهای نسبتاً ملایم و نزدیک بهم را تشکیل می‌دهند. مشخص ترین واحد رسوبی این رشته، آهک آسماری است که دارای نفت می‌باشد و تعدادی از طاقی‌سیهای تقریباً کامل را در جایی که رسوب نزدی قرایش باقی‌ماند می‌سازد. پیشتر سنگ آهک‌های آسماری، یا خیلی متخلخل با اغلب مارنی هستند و به طور عمد بهمین دلیل خیلی به ندرت حالت کارستی پیدا کردند.

در مجاورت این کوهها چین خودرده، واحد شمال شرقی زاگرس شامل تووهای آهک ضخیم کوتاههای روی روآندگی می‌باشد. اینها مرتعتمندان قسمتهای زاگرس را می‌سازند که شامل زدکوه با ارتفاع تقریبی ۴۲۰۰ متر است.

این تووه سنگ آهک مقابله شمال شرقی دشت اصلی ایران مرکزی است که بیش از ۱۵۰۰ متر ارتفاع در وسط فارگرفته است، ابریزهای خشک دشت مرکزی از میان زاگرس عبور می‌کند. رودخانه‌ها در ناحیه مسطوح پایین تر به طرف جنوب غربی رسوب باقی می‌گذارند. مثل رسوب حوضه‌ای بین الهرین و خلیج فارس.

کوه پرو که کوه‌آهها نامیده می‌شود در بخش آهکی جلو رشته‌هایی که تقریباً شمال کرمانته را فراگرفته است قرار دارد. (نگاره شماره ۳۱). این تووه‌ها در امتداد شمال غرب، جنوب شرق، یعنی موازی ساختمان زمین شناسی اصلی است که دامنه آن نوسط دزه‌های متقطع برپا شده

نگاره ۴

نمای زمین ساخت ساده
کوه پرو و موقعیت نسبی
غار پرو و طرح فرضی غار

من گیرد.
آب شهر کرمانشاه از چاههای حفر شده در آبرفت‌ها تأمین می‌شود
ولی بسیاری از دهکده‌های اطراف، آب مورده بیاز خود را از چشمه‌های غشی
کرانه کوههای آهکی تأمین می‌کنند (نگاره ۴).

وجود چشمه‌ها، راهنمای برای محل دهکده‌ها است. طاق بستان
یکی از دهکده‌های قدیمی است که چشمه‌های آن نه تنها به خوبی مورد
استفاده قرار گرفته بلکه با یک آتشکده قدیمی و سنجگاهی حجاری شده نیز
تربیز یافته است.

در مقابل جلگه‌ها، کوهها کمتر مورد استفاده قرار گرفته و خالی از
جمعیت است، عشار نیمه مهارج کشور در جلگه‌های اطراف بای کوهها
زندگی می‌کنند و هر تابستان برای رندگی چادرنشینی با اتفاقات بلندتر کوچ
می‌کنند، شغل آنها دامپروری و کشاورزی در دامنه‌های آهکی فرسایش
یافته است.

قشر خاک در این منطقه خبلی نازک و تکه‌تکه است و عمدت‌ترین
کشت افراد در این ناحیه جو و گیاهان مخصوص این مناطق می‌باشد.
محل تابستانی کردها در مجاورت چشمه‌هایی است که بعضی از
آنها دائمی بوده و بعضی دیگر در اوایل تابستان خشک می‌گردد.

زمین‌شناسی تاچیه

آهکهای توده‌ای سازنده کوه پرو، درسته یک منطقه کوهرازی
قرار گرفته و حواشی این منطقه بزرگ ناودپس بشدت چین خورده است و
به طرف جنوب غرب ادامه دارد. رسوب غار چین خورده‌ای پیچیده‌ای داشته،
خرد شده و گسل‌های بسیاری در آن رخ داده و کمی هم دگرگون شده‌اند.
علاوه بر این به علت قرار داشتن در حاشیه یک منطقه بزرگ ناودپس، از نظر
سنگ‌شناسی مواد رسوبی تشکیل دهنده این منطقه با رسوب جنوب غرب
ایران مطابقت چشم‌شناسی ندارد. از جزئیات یا توالی آهکهای سازنده منظمه
کارستی اطلاعات اندکی در دست است ولی از بررسیهای صحرایی
اطلاعات زیر بدست آمده است:

واحد اصلی آهک کارستی تقریباً بیش از هزار متر ضخامت دارد و
چین خورده‌ای شدید آن، ناهمواری بلندی را بوجود آورده که در نگاره ۱
شناخته شده است. سن این رسوبها کرتاسه میانی و احتمالاً (ستونالین)^۱

گرما در سایه، طی ماههای تابستان در کرمانشاه ۳۷ درجه است و برای پنج
ماه نایستان، تغییرات درجه حرارتی شبانه‌روز، ۲۳ درجه می‌باشد. در
ماههای زمستان میانگین روزانه حداقل درجه در جلگه به زیر صفر می‌رسد.
در اطراف کلندر^۲ نیز درجه شبانه تا زیر صفر هم بایین می‌رود. تغییرات
درجه روزانه، احتمالاً در ۹ ماه از سال در ارتفاعات کارستی کوه پرو نزدیک
به درجه پیش بستن است.

کرمانشاه یکی از شش شهر بزرگ ایران است و جمعیتی بیش از
۶۳۱۱۹۹ نفر دارد. این شهر یک مرکز تجاری و اقتصادی برای کشاورزان
جلگه‌ها و اطراف است و کشت گیاهان در زمینهای مناسب آنچا انجام

نگاره ۳ - نمایشی از وضع گذرگاهی که پس از پنجمین گودال قرار دارد

بیشتر آهکهای کارستی خیلی توده‌ای و نسبتاً بدون شکنگی هستند مگر آنهایی که از ارای مقاومت بیشتری بوده و در زهای کوچک در آنها دیده می‌شود که ساختمان مخصوصی را بوجود نمی‌آورد.

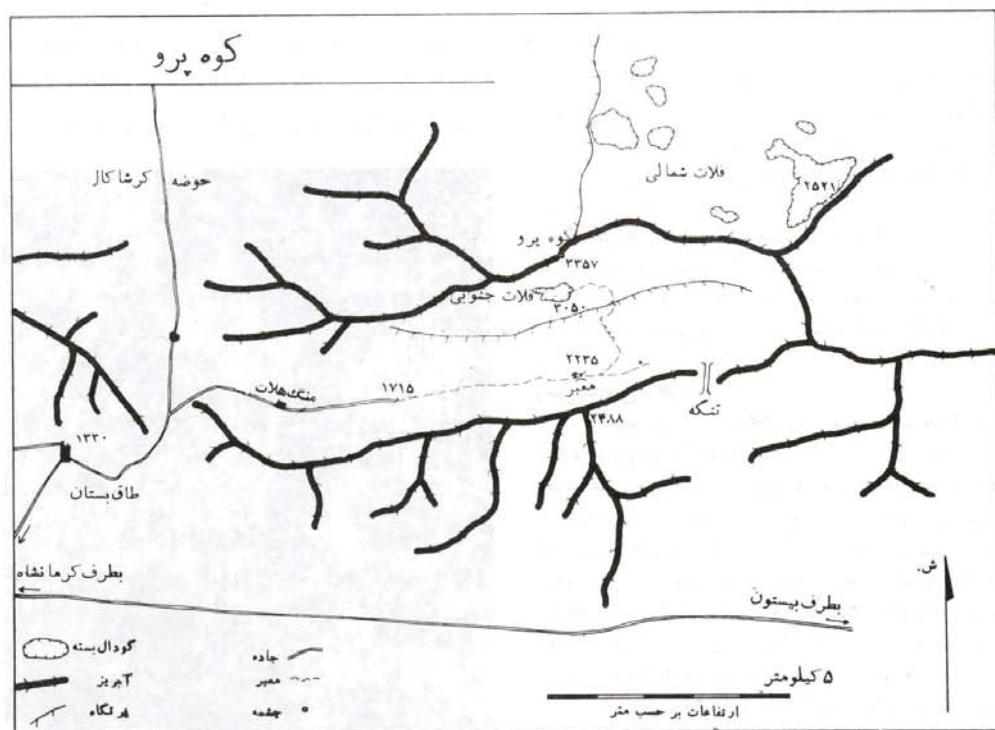
قسمتهایی از آهکها، نازک لایه بوده ولی در بیشتر رخمنوهای آنها تشخیص طبقه‌بندی کلی، مشکل است. طبقات شبیل^۵ و آهکهای غیر کربنات نیز وجود دارد، بعضی از آهکها، صخره‌ای و کم دلومیتی می‌باشد. در یک نمونه تجزیه شده وجود ۵ درصد Ca_3Mg نسبت مقدار کلسیت به دلومیت ۱۰ به ۱ را نشان می‌دهد. که مزاد غیر محلول آن نیز کمتر از یک دهم درصد می‌باشد.

بافت سنگ از بلورهای موزاییکی و دانه‌ایی که اندازه آنها بین ۵ صدم تا ۳ دهم میلیمتر می‌باشد تشکیل شده است. که سنگ مقاومی را بوجود می‌آورد. دانه‌های درشت تر به صورت رگ‌ها و لکه‌های نامنظم می‌باشد که طرح‌اندازه‌ها همچیز ارتیاطی به آشفتگی‌های کلیست - دولومیت ندارد - بیشتر مواد ریزتر، یک ساختمان "الیتی" داشته که قطر آلتها از یک دهم میلیمتر و بعضی اوقات تا اندازه ساختمان پلت^۶ تغییر می‌کند.

صدفهای روزن بران که به خوبی حفظ شده‌اند در این سنگها

(اشکوبی از کرتاسه بالایی) می‌باشد ولی امکان دارد که سن آنها از آلتین^۷ (اشکوبی از کرتاسه پایین) می‌باشد. در رشته زاگرس به واسطه فاصله زیاد، انتقال صحیح سنگ شناسی با توالهای رسوبی جنوب غرب محدود نیست. روی آهکها و بعض اوقات در میان آنها یک سری طبقات رسوبی وجود دارد که به نام رادیولاریت^۸ نامگذاری شده‌است. این طبقات بانصد مرض خامت دارد و از چرتهای قرمز زنگ و آهکهای نازک لایه تشکیل یافته همچنین در جنوب غرب رخمنوهای آهکی نیز یافت می‌شود که رسوب‌های زیر شهر کرمانشاه و پهنه‌های پسند را در جنوب کوه سرامان تشکیل می‌دهند ولی حدّ فاصله‌ای اصلی گسله شده و بهمین جهت زیر آهکهای کرتاسه پیانی، بیشتر آهکها و دولومیتها و شبیل‌های دوران دوم فراگرفته و ارزش ارتباط چنین شناسی آنها ناشناخته مانده است. فقط در قسمت جنوبی کوه نرامان در یک رو آندکی رخمنوی دارد.

روی آهکها، سنگهای بازیک و خروجی اتوسین می‌باشد که در دامنه‌های شمال شرقی کوه کمرکوه جایی که متعاقب آنها رسوبهای در هم می‌باشند فراردارد ظاهر می‌شود، در جاهای دیگر آبرفتاهای تحریبی کوتی و رسوبات پلیستون مستقیماً روی آهکها فراگرفته و گیاهان و جلگه و دره‌ها، کوههای کارستی را احاطه کرده‌اند.

نگاره ۵ - نقشه ساده کوه پیرو و تلاقی کوه باللات جنوبی

نگاره ۷

نمایی از قله کوه پر و به سمت شمال

دامنه‌های جنوب کوه کمرکوه، هم شبب با شبب طبقات است و صخره‌های شمال کرشه کال حاصل گل روانده آن ناجیه است. کوه پر، در متنهای الیه کرست^۸ طاقدیسی به وجود آورده که دو رشته غرب بیستون و جنوب منگ هلات رامی سازد. ساختمنها با چینهای کوچکتری همراه است و در دامنه کوه مجاور، راه کرمانشاه - بیستون، جایی که زمین لغزه‌ها رخ داده می‌توان آنها را مشاهده کرد.

فلات جنوبی کوه پر، جایی که غار پر و در آن قرار گرفته است، فروفتگی ناودین دامنه جنوبی طاقدیس اصلی می‌باشد. به هر حال ساختمان آن به این سادگی نبوده و چین خوردگی اعک فلات، یک جهت یافتنگی مایل نسبت به چینهای اصلی ناجیه داده است. برش چوتی امکنی در نیمه غربی فلات ظاهر شده است،^۹ در صد این برش، از قطعات سنگی به ابعاد بیش از یک متر و از جرث فرمزوریگ درست شده است که به نظر می‌آید از رسوب‌های رادیولاریتی باشد که به شکل یک عدسی در آنجا گسترش دارد.

این گودالها یا در حوضه‌های ساختمانی قرار دارند. مثل آنچه که در فلات جنوبی کوه پر موجود است، یا به صورت شببهای در ذرهای خشک ظاهر می‌شوند، مثل قله کوه کمرکوه (نگاره ۳) بزرگترین گودالها را نشان می‌داد و این نکته قابل توجه است که بیشتر آنها در ارتفاعات بلندتر و در شبب کنترکو هستند قرار گرفته‌اند.

دو گروه بزرگ از گودالها در فلات شمالی کوه پر و فلات شرقی کمرکوه وجود دارند که از قانون تبیعت اشکال کوه هستند. در منطقه گودالهای اینحالی هیچ ساختمنهای زمین‌شناسی مستثنی هستند. در طرح ساختمانی آنها تبعیت از وضع زمین‌شناسی به‌چشم نمی‌خورد که در طرح ساختمانی آنها

فراآنند ولی فضیلهای درشت یا قطعات شناخته شده فضیلی در آنها دیده نمی‌شود. ساختمان عمومی آهکهای شمال کرمانشاه از چینهای تند و تقریباً مرتفع و شکسته و خمیده با گسلهای روزانه تشکیل یافته است. امتداد محور چینها و گسلهای اصلی، شمال غرب، جنوب شرق و موازی رشته زاگرس است، بجز جایی که آنها نزدیک کوه پر و به امتداد شرق - غرب تبدیل می‌شود.

بسیرون یک بررسی صحرابی در تمام مقطعه تفسیر جزئیات ساختمانی هر یک از کوهها مشکل می‌باشد ولی عقیده بر این است که شکل ظاهری منطقه از وضع طبقات و جنس آنها پیروی می‌کند برای مثال

نگاره ۸ - منظره قسمت فلات جنوبی از قله کوه پر و نسبت به مدخل غار

است که حتی فرسایش مکانیکی و فرسایش اتحالی در شرایط آب و هوای کثونی نتوانسته است آنها را محظ گرداند. گودالهای کوچکتر کف، مخلوطی از سنگ سخت و برهنه و واریزه‌های آهکی دارند. به علت وجود آب و هوای خشک کثونی، گودال مرکزی تقریباً به وسیله واریزه‌های آهکی و گل اخیری بعضی اوقات برف مسدود شده است.

گودالهای کارستی تقریباً شکال فسیل شده مناطق خشک هستند، بعضی از گودالهای اتحالی بزرگتر دارای کف مسطح از گل اخیری می‌باشدند که بعض از آنها مجدداً مسدود شده‌اند. گودالهای بسته بزرگ بیوژه آههایی که در فلات شمالی کوه پرو هستند، انواع پیچیده‌ای بوده و کف آنها دارای گودالهای اتحالی است که بعد آنها بین ۵۰ تا ۱۰۰ متر متغیر است.

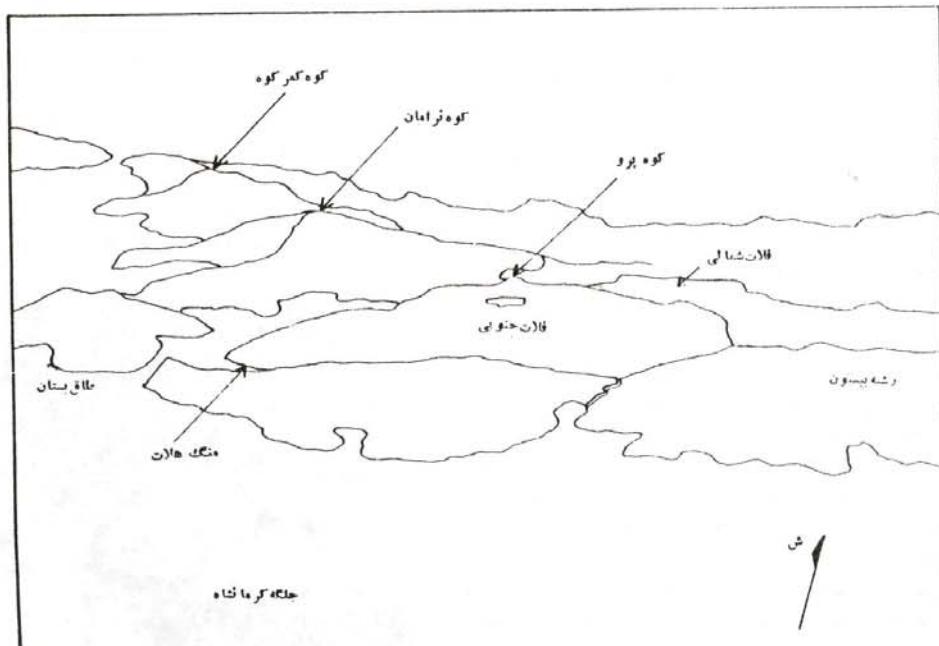
بیشتر آهکهای بیرون‌زده، بوسیله شکافهای کارن بریده شده است. اینها از نوع روندکارن^۹ بوده و سطوح شان دارای شبیب^{۱۰} تا ۳۰٪ است. این شکافها جدین متر طول داشته و عرض آنها بین ۱۰ تا ۳۰ تغییر می‌کند و با عمق زیادی که دارند مشخص می‌باشند (نگاره ۷).

در بعضی حالات، قسمت عمیقتر شکافها یا مسدود شده بایه هم پیوسته‌اند و تنها دیواره‌های باقی مانده است.

بعضی از انواع عمیق و شبیب دار تحت عنوان ریسن کارن^{۱۱} بهتر توصیف می‌شود و در آنجا دیلی نیست که کف گسترده شکافها را معلوم آن بدانیم، زیرا دارای شبیه‌ای تند هستند اهمیت عوارض کارن در این است که آنها تماماً در حال حاضر غیر قابل هستند.

نگاره ۹ - مسیری که در اوایل غار به گذرگاهی با ۱۰ متر ارتفاع می‌رسد مؤثر باشد. بزرگترین گودال منفرد منطقه پرو، در ارتفاع ۲۰۰۰ متری بوده و لبه آن ۱۵۰ متر بالاتر از کف گودال قرار دارد. در مناطق گودالهای اتحالی این وضع کاملاً مشخص است که کف این گودالها از دیواره‌های بین آنها گردتر شده است و فرو رفتن کف آنها در اثر حل شدن سریعتر از فرسایش اتحالی سطوح مرتضع صورت گرفته است. تیز بودن دیواره بین گودالهای اتحالی معلول تدریجی بودن این عوارض

نگاره ۲

به طرف ارتفاعات بلندتر، درجه تخریب سنگها به علت طولانی بودن زمان فرسایش افزایش می‌یابد.
شکانهای مطحی کمتر تغییر کرده‌اند (احتمالاً نتیجه انحلال زیر پوشش برف است) ولی شکانهای از نوع ریلن کارن¹¹ جوان وجود دارد که تنها یک نمره از این در محلی که یک کانال انحلالی جدید، به‌طرف پایین یک شکاف کارن بزرگ و خرد شده و به‌طور غیرعادی طوبیل ادامه دارد مشاهده شده است.

انتشار انواع کارن سنتگی به افقهای ارتفاعی ندارد. منطقه کارن تنها بخش کوچک از رشته کوههای آهکی را تشکیل می‌دهد. سطوح آنها نامنظم، شکسته و سنگلاخ است. لایه‌های نازک خاک دارای قطبانی از آهک بوده و به‌ندرت خاک کافی برای کشاورزی در بین کوهها وجود دارد. کوههای آهکی بوسیله جهت‌یابی آنها و وضع شان در سنگها مشخص می‌شوند. □

نگاره ۱۰ - گودال ۱۵ متری

سطوح لبه‌ها و شکافها شکسته و نامنظم دیده می‌شود و علت این امر فرسایش مکانیکی در آب و هوای کنونی است (نگاره ۸).
انواع انحلالی مدور و صاف، تنها در نخنے سنگهای مدفون یعنی در جایی وجود دارد که فرسایش باد لایه مقاطعی گل اخیری را از بین برده و عوارض انحلالی قابل شده را اشکار می‌سازد (نگاره ۹).

کوه پر و
رشته
کوههای
آهکی
کرمانشاه
منظره شمالی
از هواپیما